

ובהכי יש ליישב קושיית התוס' ריש הזורק דמקשה חצירה מה שקנתה כו' רבא אמר אטו ידה מי לא קני' לי' לבעל אלא גיטה וידה באים כאחד כו'. א"ל רבינא נהי דקני לה למעשה ידה ידה גופה מי קא קניא לי', והקשו בתוס' [עו, ב ד"ה ידה] הא חצירה נמי לא קניא ליה גופיה אלא לפירות (ותירצו לחלק בין פירי דמגופה אתו למעשה ידה דמעלמא אתו), ולפי מה שכתבנו אתי שפיר, דודאי תקנת חכמים היה כעין הקניינים השייכים, ובחצירה לא יכלו לחייב את חצירה לפירות אלא הקנו אותו לו לפירות ומקשה שפיר דהוי כחצר השותפין. משא"כ במעשה ידה הנה חייבו חכמים אותה לעשות לו כל זמן שניזונית אבל בגופה לא קני מדי.

אפס זה החילוק שחלקנו לומר דבשכירות אדם אין לו קנין ובשכירות שאר דבר יש להשוכר בה קנין, מבואר לכאורה הפכו בש"ע בהל' אונאה (סי' רכ"ז ס' ל"ג) דכתב השוכר את חברו לעשות עמו בין בקרקע כו' אין לו אונאה מפני שהוא כקונה אותו לזמן ועבדים אין בהם דין אונאה והוא מהרמב"ם [מכירה פי"ג הט"ו], והרי זה היפוך סברת הנימוקי לעיל דכתב דהטעם דאין בשכירות פועלים אונאה משום דאין בו מכר, ומהאי טעמא כתב ג"כ בסעיף ל"ו דהקבלן נש לו אונאה משום דלא נחית לסברת הנימוקי דלדידיה בקבלן מכ"ש אין בו אונאה וכמו שכתב בעצמו, ואין לומר למ"ש הש"ך סי' של"ג ס"ח דלקולא אמרינן דפועל דין עבד יש לו, מש"ה אתי שפיר האי דסי' רכ"ז, דממנ"פ אם נתאנה הפועל, הרי בלא זה הדין דפועל יכול לחזור ואין לו חומר ממה דאין לו אונאה, ואי נתאנה הבעה"ב הרי הוא קולא לפועל מה דלא יתבינן ליה דין אונאה, דזה אינו, דהא באונאת שתות דהדין דקני ומחזיר אונאה שפיר שייך חומר לגבי פועל הכי דנתאנה הוא, ואלו היה בו דין אונאה היה כופה לבעה"ב להשלים לו, ועכשיו שאין בו דין אונאה, אינו יכול לכופו, וע' בכ"מ פי"ג ממכירה דין יז דזהו שאמרו דגבי שכירות אית ביה אונאה, הוא לכל דיניו בשתות ויתר ופחות משתות. וגם בסימן ש"ב גבי י"ב דינר לשנה דינר לכל חודש דאפילו בא בסוף חודש כולו למשכיר דקרקע בחזקת בעליה כתב שם הרמ"א סעיף ט"ו בשם תשובת רשב"א [סי' תרמה] "אבל מי ששכר מלמד ואמר שתי לשונות כאלו ולמד עמו חודש העבור א"צ לשלם לו חודש העבור", משמע דבשכירות אדם יש להשוכר קנין יותר מגבי שכירות קרקע, ומהרי"ט ח"ב חלק יו"ד סי' נ' כתב דאם יש ספק בפועל לא אמרינן ביה המוציא מחבירו עליו הראיה דפועל גופו קנוי דלא מהני ביה מחילת הרב כמו שכתב המרדכי ואמרינן העמד אותו על חזקתו, דבריו תמוהין בעיני דהא גם גבי עבד עצמו קיי"ל דמספק אינו יכול

לשעבד בו כיון דמוחזק בעצמו וכתבו הוא בעצמו שם סי' מ', וצ"ע בכל זה לעת הפנאי.

וע' בהגהת סמ"ע סי' שט"ו סק"א כתב להדיא דמחילת השוכר לא מהני עד שיקנה בקנין, והוא שם בדרכי משה אות א'. (ועיי' במשנה למלך בפ"ה מהל' שכירות הלכה ה', ובמל"מ בפ"ד מהל' עבדים הל' א' ד"ה אף הקטנה דעל האמה להביא ראיה דלאו אילונית היא דהוי היא מוציא מחבירו). ואני רק לעורר באתי את אשר נ"ל בזה לפום ריהטא.

[השמועה מחלק יו"ד]

לש"ב הרב מוהר"ש הלוי אבד"ק פארדאן *.

מ"ש ש"ב הר"מ נ"י בל אכחד האמת, שבעת שכתבתי לא הייתי נחית כלל לחקור הדין, ובעיני היה ג"כ שדעת הרמב"ם¹ יחידאה הוא ושלא פסק כמותו הש"ע. גם ידעתי שדברי רש"י בגיטין² לאו דסמכא אינון. וצ"ל החזיון שחזה מעלתו ש"ב שי', ועל כן שתקתי מלישא על שפתי קולמסי מה שכתב השו"ע באו"ח סל"ט [ס"ד] וביו"ד סי' רפ"א [ס"א] דספר תורה שכתבו אפיקורס ישרף, משום דהיה נ"ל דבאו"ח סי' של"ד [סכ"א] ביאר את הסתומות בשני מקומות, דמיירי באדוק לע"ז, ועכ"ז כתבתי מה שכתבתי, א' לאחזו את העינים ולהגזים ולהפליג פחיתות הענין. ב' כי נכון אצלי, גם אי לא נקטינן להלכה דעת הרמב"ם, היינו שהיחיד ישרוף ספר תורה שבאו לידו ממין כזה. אבל בפרצה כזו, ובעשוי רק להישרף בעת שאין ממש בג' עיקרים מהאמונה אומן ולהפיצם בישראל ודאי אף רגע אחר לא הייתי נסוג מלצוות לשורפם, ובודאי כל כי האי

* ראה בהקדמת המו"ל ספר שער שמעון לר"ש הלוי (גיסו של הגרע"א) שמוכר "שהיה לו הרבה שו"ת עם גדולי הדור וביניהם עם הגאון העצום מו"ה שלמה אייגר זצ"ל אבד"ק קאליש ופזנא ושלטה בהם האור ונשרפו בשריפה הגדולה והנוראה שהיתה בשנת תרט"ו.

1 שכתב בפ"ו מיסודי התורה ה"ח "אבל אפיקורס ישראל שכתב ספר תורה שורפין אותו עם האזכרות שבו, מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא כתבו לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם ומצוה לשורפו כדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשיהם". ועיי' שו"ת דברי חיים (לגר"ח מצאנו) ח"ב סי' ס.

2 מה, ב, היה לפנייהם הגירסא "מין — יהודי שאינו מאמין בדברי חז"ל", ראה גליון רבנו והגהות מהר"ץ חיות שם ובגליון רבנו יו"ד רפא, טו. אולם לפנינו הגירסא שם: "האדוק בעבודת כוכבים כגון כומר" ור' ביאור הלכה או"ח סי' לט ס"ד שכתב דאפיקורס הוא האדוק לעבודת כוכבים "לאפיקי ממה שהוגה באיזה דפוס ברש"י גיטין מה ע"ב אפיקורס יהודי שאינו מאמין לדברי רז"ל שזה אינו מפירש"י כידוע".

ימחה השם בעבור קדושת שמו הגדול, והיות כאשר הגיעני מכתב ש"ב ג"י, אם כי מוטרדני מאד מאד שוויתי ביה עין לכבודו, ואשיב על דבריו הנעימים.

הנה ש"ב תמה על הרמב"ם בתרת, חדא דסוגיא דגיטין מה, ב, דלא כוותי מדמוקמינן ברייתא דכתבו עכו"ם ישרף כר"א דסתם מחשבת כותי לע"ז, אלמא דתלוי רק בכתיבה לשם ע"ז. שנית מאין מקום מוצא לדינו של רמב"ם, ואי מהקור"ח דר' ישמעאל בפרק כל כתבי שבת קי"ו א' הא שאני התם דהא דברי ויכותים שנגלה בהתיה אבל בספר תורה שלא ניכר רע מנ"ל, שלישית החליט שהשו"ע פוסק דלא כוותיה מדכתב דאין מצילין דוקא באדוק כש"כ דאין שורפין בידים.

אשיב על ראשון, שדברי ש"ב תמוהים בעיני, דאטו משום דאיכא טעמא דכתבו לע"ז אי אפשר שיהיה עוד טעם היכי דשייך והיינו במין כדי שלא להשאיר לו שם, והא כדאיתא גבי עכו"ם [דלא שייך] כדי שלא להשאיר, וכמו שכתב הרמב"ם במקום בפ"ו מיסודי התורה, ע"כ מ"ד ישרף טעמיה משום דסתם מחשבת עכו"ם לע"ז, ובמין אינו אדוק דליתא לטעם ע"ז שורפים מטעם שלא להשאיר.

ועל השני אני אומר שדבריו פלאים, דמה שהם דברי ויכות כתב רש"י לקמן באיבעיא דרב יוסף בספרי דבי אבדון, אבל האי דספרי מינין דאיירי ביה ר' טרפון ור' ישמעאל הא פרש"י ספרי משרתים כו', וכתבו להם ס"ת. ואין ספק שדברי הרמב"ם ברורים וישרים מדאיצטריך ר' טרפון כולי האי לחזק דעתו, ולמה לא בפשיטות משום דמסתמא כתבו לע"ז, אלא על כרחך מייירי באינו אדוק. ויותר ג"ל דדברי ר"י שבתוס' שם [ד"ה ספרי] דמייירי בנמצא דחוק ואתי מרחוק טובא, דא"כ הוה ליה למימר ספרי שביד מינות, ואולם לדרך שדרך הרמב"ם ניהא, דהאי דגיטין מייירי באדוק ובהא גם לר' יוסי ולרבנן ישרף, והכא בפרק כל כתבי פליגי במין שאינו אדוק, והיינו טעמא דבהלכות תפגלן [פ"א הי"ג] ציין הכ"מ סוגיא דגיטין לבד, וביסודי התורה ציין מגיטין ומפרק כל כתבי, משמעות דדין שביסודי התורה נפיק מביניהו משני הסוגיות, ולא הביא הכא בשם רש"י דמין היינו אדוק, ובהלכות תפילין הביא כן, משום דדברי הרמב"ם בהלכות תפילין מייירי באדוק, ועל כן גם הרמב"ם הביא דין זה בכפילות כדרכו להביאו דברי הש"ס, וכתב בפ"א מתפילין מה שבש"ס דגיטין, ועל כן לא כתב מין שאינו מאמין בדברי חז"ל, דכאן דברו ממין אדוק, וכתב בפ"ו מיסודי התורה מה שבש"ס פרק כל כתבי והאריך וביאר דזה אף באינו אדוק.

וא"ת בשלמא על הש"ס לא קשה למה לי לומר דבמין אדוק ישרף כיון דאף באינו אדוק הוא כן, דהתנא איירי אליבא דכולי עלמא דבהאי גם לר' יוסי ורבנן ישרף, אבל הרמב"ם כיון דפסק ביסודי התורה, הא תו בהלכות תפילין למה לי, כיון דבאינו אדוק שורפים כל שכן באדוק, יש לי לומר דהפרש יש כד תידוק הברל הלשון, דבהלכות תפילין כתב "ישרפו" וביסודי התורה כתב "שורפין", דישרפו מורה חיוב מדין גמור, אבל שורפין אינו אלא דמצוה, ואיכא כמה ענינים שאין מחייבים לעשותו, ואם עושה מקיים מצוה, והוא ז"ל בעצמו הוסיף ביאור ביסודי התורה ואמר "ומצוה לשורפו", וכן מורה מה דנשבע רבי טרפון בכך שהוא היה שורפו, ואטו מאן דקאמר דינא רגיל לישבע ולומר שהוא יעשה כן, אלא משום דאינו דין גמור, נשבע שהוא היה זריו במצוה לשורפו.

ויכולני לומר עוד טעמא אחרינא בדעת הרמב"ם, והוא דמסתברא לי דישאל אדוק בע"ז מ"מ אינו אדוק יותר [מנכרי] האדוק, ותקשה לן א"כ התנא דבריייתא בגיטין דכתבו נכרי יגנו משום דס"ל דאין סתם מחשבת עכו"ם לע"ז, למה במין סבר דישרף, אלא על כרחך דבמין טעם אחר איכא, והוא כדי שלא להשאיר.

וגם לדרך זה אין ידי מסולקת מהתשובות למה צורך הביא דברי הרמב"ם שנית בהלכות תפילין דין מין אדוק, ולמה כתב כאן ישרפו וכאן שורפין ומצוה, כיון דפוסק בנכרי יגנו, א"כ גם במין האדוק ליתא כי אם הטעם כדי שלא להשאיר, וא"כ אדוק (שאינו מינו) [ושאינו אדוק] שות, דיש לי לומר כך, דגם אם אינו סתם מחשבת עכו"ם לע"ז מ"מ ראוי לחייבו לשורפו משום חשש דלמא כתבו לע"ז, אלא דאי אפשר, דיהיה קולא, דחיישינן דילמא לא כתב לע"ז ואתה עושה איסור בשריפתו, אולם במין לו יהיה דלא כתב, הא גם אינו אדוק, דודאי לא כתב לע"ז נמי מצוה לשרוף, וכיון דגם לצד דלא כתב לע"ז עכ"פ אין איסור, וממילא באדוק דאיכא חשש דכתב לע"ז מחייבים אותו לשרוף.

אפס, הסעד שסעדנו שיתיישב קושיית התוס' זה נפל בבירא, דהא לר' יוסי דבאינו אדוק ליכא מצוה לשרוף, יעמוד הקושיא דהבריייתא דגיטין דקתני מין ישרף דלא כר' יוסי, דמעתה שוב שוה למין כותי, וע"כ אולי י"ל דגם ר' יוסי מודה דאי שרף ספר תורה שכתבו מין שאינו אדוק, אף דאינו מצוה, מכל מקום עבירה נמי ליכא כיון דיוצא ממנו תועלת כדי שלא להשאיר, אלא לכתחילה כיון דאינו מצוה מאי לנו לשורפי' אבל בדאיכא חשש ע"ז גם הוא יודה דטעון שריפה.

ועל השלישית אומר, הלא יפול לב המעיין, א' איך לא הזכיר מרן הב"י לא בב"י ולא בכ"מ שדעת הר"מ יש בה פקפוק, ב' למה בעיקר המקומות בהלכות תפילין ובהלכות ספר תורה לא הזכיר דצריך שיהיה אדוק. ועל כן אי לאו [דמסתפינא] הייתי אומר שבחר דרך לעצמו, והיינו דסבירא ליה דסברא כדי שלא להשאיר שייך רק בכותב לאחרים [שלא יהיה] זכר ממנו, אבל בכותב ומונחת לעצמו לא, דמי יזכרנו, כי אם הוא עצמו, ואף דמ"ש רש"י ספרים שכתבו [להם הוא] ספרי מינים, ולא ס"ת שכתבו מינים כלשון הברייתא בגיטין, הביאו לכך דלשון ספרי מינים מורה שהם [לעצמם, דבהם] ל"ל לסברא כדי שלא להשאיר, וטעמא דר' טרפון הוא רק משום חשש דכתב לע"ז, וכן [חסר כמה שורות].

(שכתב לעצמו) [ובסי' לט] מיירי בכותב לאחרים כתב סתם אפקורס והינו דלא אדוק רק אינו מאמין לדברי חז"ל. ברם הכא בסי' [שלד] להורות מה דין ס"ת שכתבו מין לעצמו (כמו שכתב "שכתבו להם" מאי שלא כתב בשאר מקומות, והלא דבר הוא) הוסיף גם להש"ך (?) דשורפים. ויש לחזק דברי למ"ש ש"ב רומ"מ דספרי ויכוח גריעו' מס"ת דניכר בו הוותם, א"כ לכאורה ק' ר"י ספרי דבי אבדן מצילין אותן כו' והא קו"ח הוא מס"ת, אבל אי ספרי מינים הוא דוקא בנכתבו לאחרים נחא, דסברי הא כתב רש"י מקום שמתווכחין שם, משמע דאינם מפיצים אותו על פני

חוצות, כי אם מחזיקות לעצמן ולא שייך ביה טעם כדי שלא [להשאיר] נכון, ובב"י ובכ"מ יודיעני ש"ב נ"י, אם מצא בהם מה לרצונו.

ומה שכתב ש"ב נ"י לחלק דין כתב לדפוס, זה שייך אם יש חשש בהו משום שהוא אדוק, אבל בשביל שלא ישאר זכר למעשיהם אין לחלק³.

הוספה אחרי שלוח המכתב

על מה שהוסיף בשו"ע הלכות שבת תיבות "שכתבו להן" אין לומר משום דבהלכות תפילין הביא דעת הטור (דתפילין שכתבו מין) יגנוז ועפ"י סברת הב"י הג"ל דשאני תפילין שאינם כותבים כ"א למכור, על כן כשרצה לכתוב כאן אליבא דכ"ע כתב "שכתבו להן", זה אינו, מלבד דסתם כתבי קודש כותבים לעצמן וע"כ בס"ת לא ביאר "שכתבו להן" ומ"מ לא הביא י"א דיגנוז, והיינו דהכא כ"ע מודים דגם בסתם ישרוף, בלעדי זה הא בכל דבר דבעי גניזה גמי אין מצילין בספרי המינים לר' יוסי דבחול קודר האזכרות וגונזן, ומ"מ בשבת אין מצילין, וא"כ ל"ל להוסיף תיבות אלו.

3 עיי' בענין זה שדי חמד פאת השדה מערכת ה"ד סוף כלל לח ובכללים מערכת הס' כלל ז.